

Foto: Jiri Büller

René van de Klashorst
Advocaat bij Pels Rijcken
& Droogleever Fortuijn

Aantal pagina's: 11
Leestijd: circa 45 minuten

Van de kwaliteit en integriteit van advocaten

De advocatuur is als een dierentuin. Er zijn grote en kleine dieren, dieren die kleurig zijn of wat minder kleurig, gevaarlijk of ongevaarlijk, gevleugeld of ongeveugeld, warmbloedig of koudbloedig. Ondanks de grote onderlinge verscheidenheid, zijn er ook kernwaarden die advocaten binden, betoogt René van de Klashorst. En om die kernwaarden gaat het.

Het moet in het begin van de jaren tachtig zijn geweest dat ik mij, als jong en nog niet zo nozel advocaat, bewust ben geworden van de diversiteit van de Nederlandse Balie. Ik was werkzaam op een klein viermans kantoor dat commerciële en sociale praktijk combineerde. Mijn opleiding als jong advocaat bestond eruit dat ik alle zaken deed die mijn oude, wijze en ervaren patroon wel had aangetrokken, maar niet zelf wilde behandelen.

Ik zat – het moet september 1983 zijn geweest – op de publiekstribune te kijken naar het verloop van een strafzitting. De zitting was uitgelopen. Meerdere advocaten zaten te wachten. De toenmalige strafkamerpresident stond bekend om zijn denigrerende tong, zowel tegen verdachten als tegen raadsliden. Ik was nog lang niet aan de beurt toen een destijds al bekend en scherpzinnig strafpleiter naast mij kwam zitten.

De strafpleiter had een bekertje hete chocolademelk in zijn hand. Het duurde niet lang of een uniform stond – breedgeschouderd, zwarte holsterriem – bij de in zijn chocolademelk blazende strafpleiter. Beleefd vroeg de veiligheidsbeambte, de strafpleiter met zijn voornaam aansprekend, of hij alsjeblijft het bekertje chocolademelk buiten de zaal wilde opdrinken. De strafpleiter nam eerst – slurpend in verband met de hitte van de chocolademelk – een klein slokje en zei toen 'nee'. Geen toelichting. De zaalwacht plaatste zijn

benen iets verder uit elkaar en vroeg echt aardig: 'Ach ... ga nou even naar buiten'. Waarop mijn vriend de strafpleiter opnieuw een tergend slokje nam van de nog steeds hete chocolademelk en opnieuw nee zei, maar dan in de geïrriteerde variant 'neehee'.

Ik zat intussen met een rood hoofd in mijn toga gedoken, stiekem te kijken of de gevreesde strafkamerpresident 'het' gezien had, en ik siste mijn beroepsgenoot toe waar hij het gore lef vandaan haalde om de instructie van de zaalbeveiliging te negeren. Glunderend antwoordde hij dat ik te veel respect voor autoriteit had.

Toen ik een paar maanden later van een andere strafkamerpresident een pluim kreeg voor mijn 'zorgvuldige' en 'discrete' verdediging, in nagenoeg dezelfde adem waarmee mijn cliënt veroordeeld werd tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wegens een zedenmisdrijf, was de conclusie wel getrokken dat ik op grond van mijn karakter volkomen ongeschikt was voor de strafpraktijk. Ik was uit een ander hout gesneden dan mijn vriend de strafpleiter.

Mogelijk is het juist deze pluriformiteit, de vele gezichten van de Nederlandse advocatuur, die de werkelijke aanleiding hebben gevormd voor de motie van parlementariër Klaas de Vries en de instelling van een Commissie Advocatuur door minister Donner. Maar intussen zitten we met een fundamenteel debat. Prachtig. Een grote najaars schoonmaak.

Punt hierbij is dat de advocatuur steeds wordt uitgedrukt als de advocaat. Dit is een probleem. De advocaat bestaat niet.

De dierentuin

De advocatuur is als een dierentuin. U vindt er grote en kleine dieren, dieren die kleurig zijn of wat minder kleurig, gevaarlijk en ongevaarlijk, lui en actief, gevleugeld of ongevleugeld, warmbloedig of koudbloedig, vleesetend of plantenetend, elegant en lompe. We kennen ze in alle soorten, varianten en kleursoorten.

Het 'slonzige warhoofd', dossier in wanorde, A4'tjes en gele plakertjes steken overal uit, de toga is ook niet helemaal meer wat het is geweest, de befigel, rood hoofd van het nog net op tijd zijn. De cliënt was er al een half uur, maar hij komt drie minuten voor tijd, kan nog net de toga dichtknopen, een misplaatst geruststellend woord richten aan de cliënt en dan fladderend naar binnen gaan.

**Ze lijken
op hun
cliënten –
bankiers
en financiers**

De 'krijtstreep' in een smal gesneden Engels pak. Ze weten veel over pand, cessie en financiering. Ze lijken erg, zoals een hond op hun baas, op hun cliënten – bankiers en financiers. Bretels zag je in de jaren tachtig veel. Ik heb er ook nog een paar onder in de kast. Beetje uit.

Of de 'haan', hoge borst, vervuld van gelijk en zelfvertrouwen, handen schuddend en paraderend in de hoge zalen van het Paleis.

De wijze echtscheidingsadvocaten die ontspoorde liefdes voor nog veel erger behoeden.

De 'heksen' in toga? Kent u ze? Zwaar opgemaakt, veel levenservaring, weinig illusies en een tong als een zweep?

Het 'pittige jonge ding', twee keer zo goed georganiseerd als haar mannelijke jaargenoten?

De 'bleekbrillende' cassatieadvocaat, met zijn 'tja, was dát maar in feitelijke instantie aangevoerd?'

De 'zilverruggen' die het allemaal al hebben meegemaakt, imposant, sterk.

Kent u ze, de driftkickers en de slijmballen? De buigende en de niet-buigende advocaten? De vastgoedjongens? De stamelende beginners? De hardball players?

De wetenschappers? De overnamelijongens, met hun neuzen in de wind? De consultant typjes met hun spreadsheets en procesaanpak?

De procestijgers: 'Een zaak begint met een beslag'. Of de domoren: 'Dat kan dan misschien wel in de wet staan, meneer de President, maar...'

Ze horen er allemaal bij.

Graseters en roofdieren

Dit geweldige spectrum aan verentooien is niet alleen zichtbaar in het uiterlijk, de verschijningsvorm of de praktijksoort van advocaten, maar gaat veel dieper. Deze pluriformiteit zit in het individuele karakter van de mensen die de advocatuur beoefenen. Hoe verschillend is niet eenieders visie op de eigen rol en plaats in de samenleving? Hoe verschillend het denken over ons beroep?

Het geboeid zijn door de technische en ambachtelijke aspecten van ons beroep. De spanning van een deal, de hitte van het gevecht in kort geding. Hoe sociaal gedreven ben je als advocaat, hoe door ambitie gedreven, door geldingsdrang, of door mededogen, door belangstelling voor het economisch verkeer of een rechtvaardige wereld, het lot van de medemens? Voor de één is het werk, voor een ander een bestaan.

Carrièrefocus of juist intellectueel prestige? Wetenschappelijke fascinatie of geboeid door het inkoppen van resultaten, dealmaking? De één wil de wereld van de psychiatrie, de ander de wereld van de 'haute finance'.

Edele en egocentrische motieven gaan hand in hand, zijn geen tegenstelling, maar voeden elkaar. Geen sociaal bewogen advocaat die niet ook moet zorgen dat zijn boeken kloppen. Geen dealmaker die zich geen rekenschap kan geven van zijn eigen menselijkheid en die van zijn cliënten. Het is deze smeltkroes van mentaliteit, ideeën, praktijkvoering en houding die het onderwerp vormt van het onderzoek van onze Commissie Advocatuur.

Arme Commissie, hoe zou je moeten beginnen? Eerst met fact finding, denk ik, behoorlijke onderzoeken over ons beroep zijn er niet. En ik zou de kernwaarden van de Nederlandse advocaat als uitgangspunt nemen.

Kernwaarden

Wij advocaten zijn nog steeds met elkaar verbonden door de kernwaarden: (i) partijdige belangenbehartiging, (ii) onafhankelijkheid, (iii) integriteit, (iv) geheimhouding, (v) deskundigheid en (vi) onze beroepseer.

Eén belang alstublieft

Partijdige belangenbehartiging is synoniem aan de advocatuur. Het vormt onze bestaansreden. Er geldt één doelstelling, één motief, en dat is het belang van de cliënt. Wij dienen niet het recht, niet de samenleving, niet onszelf, niet ons kantoor of de justitiële keten. Ons eigen belang of het algemeen belang telt niet als een door ons na te streven of te behartigen zelfstandig belang. Wij hebben geen financieel belang bij de uitkomst van onze dienstverlening. De rechtstatelijke functie van de advocaat – die er evident is – wordt niet gevormd doordat wij een rechtstatelijk belang nastreven, maar door de rol die wij vervullen en de wijze waarop wij die vervullen. Naarmate wij onze kernwaarden beter in praktijk brengen, is onze rechtstatelijke rol daarmee in meer positieve zin gegeven.

Stront eigenwijs

Onafhankelijkheid van de advocatuur ten opzichte van de Staat is een antiek gegeven, mede geconsolideerd in het bestaan van onze Orde. Het feit dat de regelgeving van de Orde onderworpen is aan de goedkeuring van de minister van Justitie doet daar niet

aan af. Al is een ministerieel ingrijpen, zoals bij het zo behoedzaam ingezette no cure no pay-experiment, steeds een spannend moment.

Wetgeving gericht tot de advocatuur behoeft onze onafhankelijkheid niet per definitie aan te tasten. In veel andere Europese jurisdicties is de onafhankelijkheid van de advocatuur goed geborgd, ondanks veel verder gaande wettelijke regelgeving dan de Nederlandse regelgeving.

Voor veel advocaten is het lastiger zich onafhankelijk te gedragen en te voelen van de rechter, al zullen ze het niet snel toegeven. Dit komt denk ik door de voorsprong in leeftijd en ervaring die rechters vaak op advocaten hebben – advocatuur is een vak voor jonge mensen en rechterschap is een vak voor, laten we zeggen, halverwege. En ook door de reële macht die de rechter als regisseur in de rechtszaal en geschilbesliser nu eenmaal heeft. Het resultaat is helaas nogal wat

gevelei, gebuig, gekruip, geslijm en gesputter, pet in de hand.

Niet meer doen. Echte advocaten doen dat niet. Geen gevelei, geen overdreven respect, onafhankelijke hofelijkheid is meer dan genoeg. Tegen spreken! Desnoods luid en hinderlijk. Goed gebruik bij verlies in rechte is je verhaal pseudo-verontwaardigd te beginnen met: 'De Rechtbank heeft het weer niet begrepen.'

Wij zijn ook onafhankelijk van onze cliënten. Wij bepalen wat er gebeurt! We zijn niet verplicht een zaak aan te nemen. We behoeven een

zaak niet voort te zetten, wanneer we worden voorgelogen. We denken niet in het denkraam van onze cliënt, maar met ons eigen normenstelsel. Ons advies is niet erop gericht de cliënt te behagen, maar om hem precies en helder voor te lichten hoe hij er voor staat.

En we zijn en blijven natuurlijk ook onafhankelijk van andere beroepsgroepen. Met name die accountants moet je ver van je praktijkbed houden. Voordat je het weet lig je 's nachts zonder deken van spijt te woelen en te draaien. We mogen in dit verband echt in onze handjes wrijven om de boekhoudschandalen rond de eeuwwisseling, en de reactie daarop van de Amerikaanse overheid. Accountants terug in hun hok. De gekte van de interdisciplinaire overnames – want dat waren het – lijkt voorbij. Daarmee is voor een belangrijk deel van de balie – bereid om hun onafhankelijkheid te delen, zoniet te verkwanselen – hun onafhankelijkheid hersteld. En daar komen ze mooi mee weg.

**Arme
Commissie,
hoe zou je
moeten
beginnen?**

Advocaten liegen niet

Een derde kernwaarde is die van de integriteit. Liegen doen we niet. Ook niet voor bestwil. Echt niet? Nee, werkelijk niet. Nooit. Vind er maar een oplossing voor. Stukken achterhouden die nadelig zijn voor onze cliënt doen we dus ook niet. Geen feiten verdraaien of verstoppert. Eerlijk voorlichten. Voor de dag ermee. Geen misbruik van kennis of vaardigheden. Geen misbruik van procesrecht. Niet compliceren en ook geen disproportioneel juridisch geweld. Wat niet betekent dat we niet offensief zouden mogen zijn. Recht is strijd.

Integriteit dwingt tot zelfgecorrigeerd declareren. Bij inefficiënt werken, onvermijdelijk bij het *on the job* trainen van onervaren advocaten, moeten uren worden gemitigeerd. Van overbilling kan geen sprake zijn, evenmin als het koppen op een rekening die wordt samengesteld op basis van gewerkte uren.

Integriteit betekent ook het principieel weigeren om contingency fees (no cure no pay of percentageafspraken) af te spreken. Geen financiële dienstverlening, het verholde motief van dergelijke beloningsvormen, aan cliënten. Geen beloning die geen rechtstreeks verband heeft met de geleverde inspanning. Bezorgd over de toegang tot de rechter? Doe dan maar een paar zaken per jaar voor onze lieve Heer of een mooie bedankbrief.

Een kwestie van integriteit is ook het weigeren van zakelijke bestuurderschappen of commissariaten, bij samenloop van die functies met de rol van advocaat. Hoe zou je voor de Ondernemingskamer staan in een enquêteprocedure, waarin een kantoorgenoot als lid van de raad van commissarissen betrokken is? Niet goed. Ondenkbaar toch? Wil je een commissariaat? Leuk voor straks? Oké, goed verzekeren en geen advocaat meer zijn voor die onderneming. En je kantoorgenoten ook niet.

Integer zijn veronderstelt meer dan naleving van de Gedragsregels. Die vormen een minimum, maar niet ons volledig fatsoen. Dus geen niet-juridische dienstverlening, geen hand- en spandiensten, boodschappen of beroepsvreemde diensten. Het tegen beloning besturen van groepsvennootschappen? Doen we niet meer. En van de derdengeldenrekening blijven we ook netjes af. Geen overvaltechnieken, producties op tijd erbij, afspraak is afspraak, in de vastlegging ook niet afwijken ervan en wat afgesproken is als geheim blijft dat ook.

En hoe lastig ook, we houden ons aan de wet, adviseren in de geest van de wet en verleiden onze cliënten niet tot het omzeilen van de wet, noch staan we hen dat toe. We zijn per slot van rekening geen fiscalisten.

Advocaten zwijgen zachtjes

De vierde kernwaarde is het door de advocaat geheimhouden van al hetgeen hij als advocaat verneemt. Dat is geen privilege. Het idioom van het verschoningsrecht als privilege slaat een brede plank mis. Geheimhouding is een heilige plicht, geen voorrecht.

Van ons verschoningsrecht behoeven wij in de regel slechts hoogst zelden gebruik te maken. Een advocaat wordt in de regel niet opgeroepen als getuige. Zijn geheimhoudingsverplichting staat buiten kijf. Bij medeplegen of ander daderschap van de advocaat is er van een geheimhoudingsverplichting natuurlijk geen sprake, en daarmee ook niet van een verschoningsrecht, maar dan wel weer het zwijgrecht van de verdachte. Daarom ligt de telefoontap ook zo gevoelig. Tap je een medeplechtig advocaat? Geen probleem. Tap je een advocaat die zijn vak gewoon uitoefent en niet medepleegt? Een groot probleem.

Geheimhouden is een tweede natuur van de advocaat. Niet omdat hetgeen de advocaat wordt medegegeeld het daglicht niet kan verdragen of rechten van anderen bedreigt. Wel vanwege het grote sociaal maatschappelijke belang dat iedere persoon in de gelegenheid moet zijn

om onbevangen, ongehinderd, vrij, zonder vrees voor verlies van vertrouwelijkheid, een raadsman te raadplegen over welke juridische vraag dan ook.

Advocaten weten, denken en denken te weten

Een kernwaarde voor de advocatuur is het nastreven en waarborgen van deskundigheid. Deskundigheid betekent natuurlijk in de eerste plaats een dynamische en op toepassing gerichte kennis van het recht. Geen gemakkelijke klus.

Deskundigheid veronderstelt analyse. De acrobatie van het feiten inpassen in juridische kaders. De beheersing van het met een mespuntje relativeren van rechten en aanspraken. De interpretatie en toepassing van de vage norm.

Bouwvakkers, bankdirecteuren en belastingadviseurs, ze hebben allemaal een eigen redelijkheidsgedoeve. Wij weten beter. In de beheersing van de vage norm toont zich de goede jurist. Ervaring en inzicht in

Geheimhouden is een tweede natuur van de advocaat

hoe mensen in elkaar steken, hoe zaken lopen en kwesties worden opgelost. Deskundigheid ziet op adequate communicatie, taalvaardigheid en menselijke wijsheid. Wij weten veel, en passen dat toe in het voordeel van onze cliënt. Wij lezen en studeren. Piekeren!

We zijn hartstikke precies in termijnen, vormvoorschriften en spelregels. We gaan trouw naar onze jurisprudentiebijeenkomsten, seminars, interne beroepsopleidingen, congressen, werkgroepen, ons vaktechnisch overleg, sectievergaderingen, lunchreferaten en knowhow-bijeenkomsten. Onze kinderen rennen minder hard voor de nieuwe Donald Duck naar de brievenbus dan wij voor onze vaktijdschriften. In plaats van Studio Sport te kijken besteden wij onze zondagavonden – naast schoenen poetsen en overhemden strijken – met onze oude vriend...de *Rechtspraak van de Week*.

Advocaten zijn trots

De laatste en voltooiende kernwaarde is onze beroepseer. Deze beroepseer is ten dele geschreven in de Gedragsregels, maar is toch voornamelijk een ongeschreven code. Wij stellen er prijs op de eer van onze stand hoog te houden. De meesten van ons willen excelleren. Wij 'winnen' graag en veel, maar herinneren ons slecht(s) onze nederlagen. We hebben liefde voor onze ambachtelijkheid. We kunnen genieten van taal. Van een mooie brief. We zijn trots, verliezen niet graag, willen domineren en denken dat we de wijsheid en de wereld in pacht hebben. We denken dat we steengoed zijn. Wij zijn krijgers en de keizers van ons domein. Daarom kunnen we tegen een stootje.

Cliënten zijn geen klanten! Geen 'roept u maar en wij draaien'. Er vinden selectie, toetsing en controle op waarheid plaats. Wij zijn de koning, niet de cliënt. Zo voelen we dat.

Het stellen van grenzen aan cliënten is onderdeel van onze beroepseer. In iedere zaak kan de eerste tegenstander de eigen cliënt zijn. Er is vaak geduw en getrek nodig om tot verantwoorde bijstand te komen. Dat geldt niet alleen voor echtscheiding, burengeschil of ontslag, maar ook in de transactiepraktijk en boordroom-advocatuur. Managers lijken namelijk erg op mensen.

De autonome en tegelijk cliëntgerichte dienstverlenende opstelling die een advocaat zich permitteert, wordt voor een groot deel gevoed door onze beroepseer. Een advocaat laat zich niet voor het karretje spannen van zijn cliënt, maar spant zich wel voor hem in.

Geborgd of verkwanseld?

Er zijn ontwikkelingen die invloed hebben (gehad) op het functioneren van de advocaat in Nederland, diens rolbeleving en functie-uitoefening: de groei van de balie, de internationalisering van de balie en de schaalvergroting van de advocatenkantoren. Bovendien is er sprake van een aanzienlijke vergroting van de diversiteit binnen de balie. Nog geen dertig jaar geleden was de praktijk van de Nederlandse advocaat vrij uniform: kleine verbanden, veel generalisme, hier en daar wat specialisme. Dat beeld is echt veranderd. Talloze praktijksoorten, specialismen en subspecialismen, waarbij advocaten zich zelfs exclusief op smalle deelterreinen bewegen.

Een andere ontwikkeling is dat cliënten steeds meer zelf (kunnen) doen. Dit hangt samen met de gemakkelijke, IT-ondersteunde, toegang tot kennis en standaardisering van juridische dienstverlenings-

producten. Deze standaardisering leidt er toe dat andere dienstverleners, die efficiënter en tegen lagere kosten opereren, standaardproducten van de balie hebben overgenomen, of aan het overnemen zijn. De incassopraktijk, vrijwel volledig overgenomen door incassobureaus, factoring maatschappijen en deurwaarderskantoren. Reguliere huurontbindingen en ontruimingszaken, arbeidsrechtelijke ontbindingen, socialezekerheidszaken worden meer en meer – en op verantwoorde wijze – door niet-advocaten gedaan.

Ook algemeen maatschappelijke ontwikkelingen hebben ons beroep geraakt: het hedonisme van de jaren tachtig en negentig, het accent op economisch presteren in een hausse (iedereen rijk!), de carrière-drift van de babyboomers, het sublimeren van de 'ik', de toename van het egocentrisme en de verharding en ontidealisering van onze samenleving. Deze mentaliteitsontwikkeling is aan ons en aan onze cliënten niet voorbij gegaan. De confraternele verhoudingen zijn niet meer wat ze geweest zijn, al zijn er godzijdank nog steeds veel advocaten die je op hun woord kunt geloven.

Is de Nederlandse advocaat, in het licht van dit maatschappelijke en collegiale geweld, nog steeds een ambachtelijke professional met geborgde kernwaarden, met een welverdiend plaatsje hoog op de sociale maatschappelijke ladder, comfortabel opgekruld op de bank tussen de togaberoepen, onbedreigd in zijn procesdomein? Of is sprake van een collectief verkwanselen van onze kernwaarden ten gunste van car-

**In iedere
zaak kan
de eerste
tegenstander
de eigen
cliënt zijn**

rière drift, competitiedrang, eerezucht of maatschappelijke ambitie? Of zit het er een beetje tussenin? Is per segment van advocatuur of per advocaat een ander verhaal te doen?

Aan één kant smeren graag

Met betrekking tot de kernwaarde partijdigheid vind ik het niet zo slecht gaan de laatste jaren. De strijdbaarheid en onverzettelijkheid van de Nederlandse advocatuur is niet afgenomen, eerder toegenomen. Er zijn offensieve en defensieve advocaten genoeg, sociaal of zakelijk gemotiveerd. Bank, bakker en buitenman kunnen rekenen op beschikbaarheid van een partijdige en rechtskundige bondgenoot.

Maar niet alles gaat goed. De regels met betrekking tot tegenstrijdig belang worden door te veel advocaten, ook heel goede, te soepel gehanteerd. Met name de grote kantoren zijn te soepel geworden. Er wordt erg hard gevochten om de goede cliënten. Cliëntentrouw is enorm afgenomen. Gedwongen door de competitie zie je steeds vaker dat kantoren bereid zijn tegen, al dan niet voormalige, cliënten op te treden of, ad hoc en al dan niet met de cliënt afgesproken, van paard te wisselen.

Je ziet in contracteringstrajecten met grote partijen en complexe rechtsverhoudingen soms de gekste dingen. Evidente tegenstrijdige posities worden met groot gemak door één en hetzelfde kantoor bediend, vaak met het motief de grip over de transactie niet te verliezen. Met groot gemak worden in andere gevallen toezichthouders en bestuurders door hetzelfde kantoor bijgestaan in situaties van grote verschillen van opvatting over het beleid van de betrokken onderneming. Schijnheilige en niet-effectieve *Chinese Walls* kunnen de schijn niet ophouden.

Een cliënt verwijzen naar een ander kantoor vanwege een belangenconflict wordt steeds minder principieel bezien, vaak afgedaan met een praktisch maar onzuiver plannetje om de zaak of de cliënt te behouden, de zaaksbehandeling te scheiden, informatie te beheersen. Smoezelige toestemmingsbriefjes en vrijwarinkjes. Een lichte-zedenimago ligt op de loer.

Het is dus oppassen geblazen met onze partijdigheid, onze trouw aan dat éne cliëntbelang. Ik ben benieuwd of we met de nieuwe en verruimde Gedrageregels op dit punt de boel weer in het gareel krijgen.

Mag ik even vangen?

Een ander gevaar in het kader van 'één belang en geen ander', ligt in de hoek van de contingency fees. De minister van Justitie heeft ingegrepen en er zal van het no cure no pay-experiment geen sprake zijn. Een wijs besluit. Het is financiële dienstverlening met veel integriteitsrisico's.

Ook in de jurisdicties die het wel toelaten komt men er van terug, of is tenminste stringente regelgeving noodzakelijk om de consument te beschermen tegen de echte sharks. Het klopt ook gewoon niet. Het lokt ratten uit hun holen. Rekenaars, die voor de 'big bucks' gaan.

Kort na het vliegtuigongeluk in de Bijlmer werden slachtoffers en nabestaanden belaagd door, letterlijk ingevlogen, Amerikaanse 'percentageslijmballen'. Die arme verbrande mensen werden gek gemaakt met deals en beloften. De ongelukkigen die erin stonken kwamen er, door afdracht van een groot deel van hun schadevergoeding, financieel slechter af dan degenen die bij de klassiek beloonde Nederlandse advocaten zijn gebleven.

De argumenten vóór contingency fees geven blijk van onbegrip over het motief van een advocaat, waarom hij hard werkt en zich inzet voor een cliënt. Dat is niet om meer omzet te behalen bij de behandeling van die ene zaak. Een praktijk bestaat niet uit één of slechts enkele zaken.

Het simultaan schaken in een drukke praktijk staat contrair aan het calculerend omgaan met alternatieve beloningsvormen. Als je in de ene zaak harder werkt, meer tijd stopt, dan gaat dat ten koste van de beschikbare tijd voor een andere zaak. Dat levert dus niets op in economische zin. Er wordt hard aan een zaak gewerkt om andere redenen. Omdat die zaak het nodig heeft.

Nu begrijp ik wel dat (letselschade)advocaten een nieuwe markt zien bij niet-draagkrachtige gelaedeerde partijen, maar dat is geen reden voor het toelaten van contingency fees. Een gewond of beschadigd persoon die geen geld heeft om te procederen tegen diegene die hij daarvoor verantwoordelijk houdt, behoort gratis rechtshulp te krijgen of geld te kunnen lenen onder overheidsgarantie (Europees), dan wel de procedure via verzekering of onderlinge waarborgstelsels (Amerikaans) te kunnen financieren. Op die manier blijft toegang tot de rechter gewaarborgd, zonder verlies van ons uitgangspunt dat slechts één belang mag tellen.

Een lichte-zedenimago ligt op de loer

Vaste prijzen staan voor de deur. In Frankrijk, hoor ik, spreekt het grote bedrijfsleven inmiddels meer en meer vaste prijzen af, ook voor procedures. Dit kan stevig ingrijpen in de partijdige belangenbehartiging. Verliest de advocaat die niet goed calculeerde (alleen accountants kunnen rekenen) niet het heilig vuur? Meer- en minderwerk nota's sturen? Is de verleiding in dergelijke gevallen niet groot om met zesjes te werken, aan kwaliteit in te boeten, alles een beetje minder? En wat doet een advocaat met het risico van onbetaald werk? Dat zal hij in zijn prijs verdisconten, waarmee een onbedoeld en door de consument ongewild inflatoir effect zal ontstaan.

Nu lijkt ik mij hier tegen te spreken. Advocaten waren toch niet primair *money driven*? Klopt, maar er is natuurlijk een deel van de balie die andere beloningsvormen zal aangrijpen om het inkomen te verbeteren. Je moet de kat niet op het spek binden.

Vaste prijs en aangenomen werk hebben overigens in een andere bedrijfstak, de woningbouw en -renovatie, nou niet echt in het voordeel van de consument gewerkt. De nieuwe toetreders op die markt, de Midden-Europese jonge bouwvakkers, zijn erg populair bij belastingvrezend Nederland vanwege hun ambachtelijke vakmanschap, maar ook om hun uurtjefactuurkje.

Ik geef toe dat ook het huidige systeem van betaling van gewerkte uren conceptueel een zwakke zijde heeft. Die zwakke zijde laat zich, theoretisch gesproken, zien wanneer een advocaat te weinig werk heeft en dan motief of gelegenheid heeft te veel uren in zijn nog wel lopende zaken te stoppen.

Deze denkbare effecten kun je vrij gemakkelijk meten met de huidige boekhoudprogramma's. De ervaring is dat praktijkslapte nauwelijks effect heeft op de gemiddelde geschreven tijd per zaak. Je ziet bij praktijkslapte wel dat de redacties van de vaktijdschriften meer kopij krijgen (tijdens redactievergaderingen hoor je tegenwoordig geregeld roepen: 'leve de recessie!') en dat meer werk van acquisitie, relatiebeheer en interne opleiding wordt gemaakt. Nuttige, niet-declarabele uren.

Inefficiënt werkende advocaten werken altijd inefficiënt, of ze nu druk zijn of niet. Hoe ze beloofd worden, maakt niet uit. Ze zijn dus relatief duur, tot schade van hun marktpositie en praktijkopbouw.

Pek en veren

Een keerzijde van onze partijdigheid kan vijandig antagonisme zijn, en met name in het strafproces is een verharding tussen aanval en verdediging zichtbaar. Dit fenomeen, én het feit dat een belangrijk deel van het electoraat zich bij het begrip rechtsstaat heel weinig meer kan voorstellen, levert wel risico's voor ons beroep op.

De strafpleiter als verdediger van het kwaad is een oneigenlijk, maar hardnekkig beeld dat zich al eeuwen heeft vastgezet. Maar het is en blijft een betrekkelijk onschadelijk, onnozel publiek opinietje.

Veel lastiger is het wanneer dat beeld ook bestaat bij de professionele actoren in het strafproces. Het is, geloof ik, de laatste jaren bij de strafrechtpleging over en weer niet helemaal de goede kant opgegaan. Er was te vaak misplaatste publiciteit, te geregeld misbruik van strafprocesrecht, het strooien van zand in

de machine en onnodige verharding van verhoudingen. Er zijn duidelijke pogingen van het OM de vrijheid van verdediging in te perken, bijvoorbeeld door de beginselen van een behoorlijke strafprocesorde, waaraan (louter) het gedrag van de justitionele organen worden getoetst, ook van toepassing te doen verklaren op het gedrag van advocaten.

Dat is geen goede ontwikkeling, waarmee ik overigens niet wil zeggen dat partijdige belangenbehartiging zover mag gaan dat oneigenlijk gebruik van procesrecht te tolereren

is, of dat de strafadvocaat in een moreel luchtledig zou opereren. Misbruikelijk gebruik van procesrecht moet, zowel in het civiele geding als in het strafgeding, worden vermeden. Al is de definitie van misbruik nog zo lastig. Chicanes zijn verweren die niet werden gehonoreerd. Maar de advocaat is geen 'officer of the court'.

In dit verband is wél een goede ontwikkeling dat strafadvocaten en strafrechtwetenschappers bezig zijn codes voor procesgedrag te ontwikkelen. Het strafproces is in zijn ritueel en rolverdeling al moeilijk genoeg, dus laten we nou maar, met behoud van de vrije verdediging, met elkaar afspreken waar de grenzen van misbruik en geoorloofd gebruik van processuele middelen ongeveer liggen.

Wiens brood men eet

In de gefinancierde rechtshulp is het geen vetpot. Gelukkig zijn de advocaten die zich met gefinancierde rechtshulp bezighouden veelal gezond kritisch ten

**De advocaat
is geen
'officer of
the court'**

opzichte van gezag, autoriteit en overheid. Veel advocaten keren de gefinancierde rechtshulp de rug toe vanwege het bureaucratisch gedoe, de onvrijheid van deze praktijkvoering en de te lage tarieven. Is dat geen bewijs van een aantasting van onafhankelijkheid?

Een nieuwe leemte in de rechtshulp dreigt te ontstaan. De Orde vraagt ons terug te keren naar de toevoegingen. Dat moeten we ook zeker doen. Menig advocaat doet zo nu en dan een zaak zonder een tegenprestatie te vragen. Het geeft een goed gevoel, maar het zet natuurlijk geen zoden aan de dijk. Kantoren moeten gevolg geven aan de oproep van de Orde, al was het maar uit opleidingsoogpunt. Maar dit neemt niet weg dat het grondwettelijke recht op toegang tot de rechter de gemeenschap verplicht tot het instandhouden van een werkelijk adequaat vergoedingsstelsel voor gefinancierde rechtshulp, zonder dat daarbij advocaten economisch achtergesteld raken ten opzichte van andere vormen van publiek gefinancierde beroepsuitoefening.

Onze onafhankelijkheid ten opzichte van de rechter is, vergis ik mij niet, vooruitgegaan door de specialisatie. Veel advocaten zijn beter thuis op hun terrein dan de rechter. Daarmee is een meer gelijkwaardig juridisch debat in de rechtszaal mogelijk geworden.

Verharding

Onze onafhankelijkheid ten opzichte van cliënten is een ander verhaal. Er heeft een ongelofelijke verharding plaatsgevonden in ons beroep. In de relatie met onze cliënt is te vaak niet meer sprake van de vroeger bestaande welwillendheid, zakelijke genegeheid, goodwill, begrip voor elkaars rol, agenda en manier van werken. De advocaat van nu krijgt geen denktijd meer, parate kennis wordt gevraagd. Respect is verdwenen, recht is een instrument. Het juridische product is een bijwagen, lastig en hinderlijk. Of je het concept ook nog even in een Word-bestand kunt zenden, 'dan kunnen ze er intern wat mee'. Men vraagt onmiddellijke dienstverlening en totale commitment voor de wildste ideeën en aarzel niet, want er staan nog twee kantoren te trappelen.

Een gruwelijke illustratie van ontspoorde onafhankelijkheid vormt het Enronverhaal. Een zeer grote onderneming, een beurslieveling, die de wereld bedroog met miljarden fake vermogen en spookwinsten. Hoe heeft het in vredesnaam kunnen gebeuren dat een highbrow onderneming als Enron haar kring van adviseurs, the best and brightest, onder wie advocaten, bereid vond majeure illegale constructies in

elkaar te timmeren? Dat heeft kunnen gebeuren doordat de Enronmanagers niet alleen hun bankiers, maar ook hun advocaten eenvoudig bikkelhard aanpakten: 'Het kan wel! Je bent gewoon niet slim genoeg!' Wat denk je als een cliënt van het statuut en een economische macht als Enron dat tegen je zegt? Die cliënt wil je niet kwijt, die wil je houden, die wil je accommoderen, dus probeer je nog slimmer te zijn.

Of toch niet? Daar gaat het nou om als het gaat om onafhankelijkheid. En denk niet dat het ons niet kan overkomen.

Bij de onafhankelijkheid ten opzichte van onze cliënt doet zich meer en meer voelen dat inkopers aanzet zijn. Beautyparades, inschrijvingen, vragenlijsten. Advocatenkantoren worden door hun cliënten gevraagd naar hun financiële resultaten. Naar hun kostenstructuren. Welke kortingenstaffels gehanteerd worden. Grote ondernemingen eisen van hun advocaten compliance statements, waarin de advocaat verklaart dat hij zich aan de company policies op het terrein van de mededinging, milieu en business integrity zal houden. Op zich niets mis mee, maar twintig jaar geleden ondenkbaar, en het illustreert de dominantieverschuiving.

Al deze ontwikkelingen zijn niet meer weg te denken, en ze vormen voor een deel de illustratie van efficiënter en professioneler contracteren en samenwerken tussen advocaat en cliënt. Maar voor een ander deel leveren zij dilemma's van onafhankelijkheid op. Hoever ga je in de informatieverstrekking aan de cliënt? Hoever ga je in de dienstverlening voor die belangrijke cliënt? Ik vrees dat veel van onze makers heel ver zullen gaan, zodat zij daarmee ook hun onafhankelijkheid ten opzichte van de cliënten zullen prijsgeven.

Hoe meer onafhankelijkheid wordt prijsgegeven, hoe moeilijker het voor ons wordt.

Getabberd geboefte

Er zijn niet-integere advocaten. Natuurlijk, er zijn er een hoop die een leugentje om bestwil helemaal geen probleem vinden, maar ik doel op de echte boeven. Criminele advocaten. Advocaten die witwassen, rommelen, hand- en spandiensten verlenen, financieren, boodschappenjongen zijn, de onderwereld bedienen met rechtspersonen, pseudolegitimiteit aan criminele organisaties verlenen. Tuig. Deze groep, een handje vol of hoe klein ook, moet worden opgespoord, aangepakt, geschorst en geschrapt. Eén rotte appel in

De advocaat van nu krijgt geen denktijd meer

de mand is een ramp voor de Nederlandse advocatuur. Onacceptabel. Ten aanzien van deze advocaten behoort een zero tolerance-beleid te worden gevoerd door de Orde, de dekens, de tuchtrechter. Uit het beroep met die lui.

Hier staat tegenover dat het meer dan overgrote deel van de Nederlandse advocatuur integere mensen zijn en integere professionals. Loyaal en braaf. Verordeningen op het gebied van derdengeldenbeheer en boekhouding hebben ook de administratief wat zwakkere broeders inmiddels over de streep getrokken. Qua integriteit hebben we de zaak behoorlijk op orde.

Overbilling komt voor, al zie ik dat daarvoor binnen onze beroepsgroep heel weinig respect is. Het schrijven met een vork, te hoog declareren of koppen op declaraties, dit alles wordt in ons vak algemeen toch gezien als financieel niet-integere en vaak ook inhoudelijk zwakke praktijkvoering. Waarmee ik niet wil zeggen dat het niet gebeurt, maar het heeft geen aanzien, geen respect en daarmee geen langetermijnwaarde.

De schaalvergroting van kantoren heeft veel positieve effecten op kwaliteit en integriteit gehad. Advocatenkantoren – nationaal en internationaal – zijn ongelofelijk reputatie-afhankelijk geworden. Zij passen wel op om niet-integere kantoorgenoten te dulden. Kijk bijvoorbeeld naar de reus Arthur Andersen, hoe het daarmee in een paar maanden was gedaan. Geen advocatenkantoor, maar wel *blue chip*, internationaal vermaarde fiscalisten en accountants. Ze kwamen niet eens toe aan hun voortreffelijke juridische defensie tegen aansprakelijkheid. Hun reputatie was om zeep geholpen door een paar domoren met een papierversnipperaar, gevolgd door een paniecreactie bij hun *blue chip*-cliënte. Over cliëntentrouw gesproken.

Reputatie staat in rechtstreekse verbinding met integriteit. Zonder integriteit kan geen goede reputatie ontstaan. Zonder reputatie geen praktijk. Advocaten hebben dus een moreel én een economisch belang om integer te zijn. Slechts zwakke advocaten zien dat niet.

The curtain

Heeft de internationalisering effect gehad op de integriteit van de Nederlandse advocaat? Misschien wel in financiële (en negatieve) zin, doordat de tarieven zo hoog geworden zijn. Ik begeleidde, een jaar of wat

geleden, onderhandelingen tussen een Nederlandse partij en een Engels kantoor dat een mooi dingetje kon. *Special price for you sir*, een gekort uurtarief van 1.200 gulden, getopt door een succesfee van 30%. En er moest natuurlijk wel 'at the right side of the curtain', eerste klas, worden gevlogen. Deze strapatsen geven natuurlijk een beeld van graaien, bovenmatig en niet redelijk declareren, al maken we het in Nederland lang niet zo bont als in Engeland en Amerika.

En heeft dan de groei van de balie effect gehad op onze integriteit? Hoe meer mensen, hoe meer zielen, en hoe meer (ontbrekende) gewetens. Is de maatschappij representatief vertegenwoordigd in de Nederlandse balie? Ik denk het inmiddels ongeveer wel. In de balie zit van alles wat, uit alle sociale lagen, van alle gezindten, mooi en lelijk. Maar ik denk dat het werk als advocaat, de verplichtingen die de advocaat op zich neemt, de toetsing door cliënten en kantoorgenoten,

door rechter en samenleving een integriteitsontwikkeling geeft waardoor advocaten meer en vaker integer zijn dan de samenleving als geheel. Dat is ook zo bij de andere togaberoepen, waar eveneens een min of meer representatieve maatschappelijke afspiegeling zichtbaar is. En in dit verband moeten we de invloed van onze balie-meiden niet vergeten.

De heksenkring

Ik heb tot nu misschien een beetje gespot met onze baliemeiden. Ik noemde ze heksen, hanteerde een

mannelijk idioom. Maar ik ben juist zo optimistisch over de toekomst van ons beroep omdat ze er in zo groten getale gekomen zijn. Omdat ze goed zijn. En integer.

Op de kantoren zou het met alleen mannetjes-apen niet te harden zijn. Ik heb bovendien nog nooit gehoord van een criminele vrouwelijke advocaat. En het zou me niet verbazen wanneer mannen veel vaker voor de tuchtrechter staan. Het zit dus wel goed met de integriteit van onze meiden.

Doet u het licht nu maar uit, mijnheer de President

De ontwikkelingen in de juridische markt en onze beroepsgroep hebben grote en positieve invloed gehad op de deskundigheid van zeer veel advocaten. Door specialisatie en schaalvergroting heeft een sterke groei van deskundigheid plaatsgevonden. De kennis- en vaardighedenniveaus zijn, gemiddeld genomen, veel hoger dan die van een advocaat twintig jaar geleden.

Advocaten hebben een moreel én economisch belang om integer te zijn

Advocaten leveren niet alleen de feiten, maar ook steeds meer recht. Zij zijn daarmee, meer nog dan vroeger, rechtsvindes geworden.

Bovendien is de dienstverlenende kwaliteit van de Nederlandse advocaat sterk ontwikkeld, met name onder de invloed van Angelsaksische kantoren, die op een aanzienlijk hoger niveau van client care, snelheid en service werkzaam waren. Deze niveaus zijn ten voorbeeld gedragen en in de loop van de jaren negentig door de Nederlandse kantoren overgenomen. Dit heeft geleid tot een hoger tarief, maar ook tot betere inhoudelijkheid en betere dienstverlening aan de cliënt.

Hierbij moet wel worden bedacht dat de grootste ontwikkelingen zich in de adviespraktijk hebben voltrokken. Juist daar zijn juridische innovaties toegepast en 'producten' ontstaan die er voorheen niet of van veel mindere kwaliteit waren. Zie de overnamecontracten, de financieringscontracten, de fusiedraaiboeken, de statuten en reglementen, de due diligence questionnaires en draaiboeken, de legal opinions, de garantieformulieren, de letters of intent, de verslaggeving in faillissementen, de doorstartcontracten, de leasecontracten, de convenanten, de arbeidscontracten. Een hoger niveau is standaard geworden.

Minder ontwikkeling is in het klassieke civiele proces en het strafproces zichtbaar. Retorica, de kunst van het overtuigend debatteren over recht en onrecht, heeft aan betekenis ingeboet, niet in de laatste plaats doordat de rechterlijke macht het betrekkelijk onbelangrijk en vaak zelfs hinderlijk vindt, en bij voorkeur louter vaststaande feiten probeert te wegen. Retorica is er voor de cliënt en niet voor de rechter. Pleiten is een gunst geworden, en een verloren kunst.

Procesvoering is door ons niet geïnnoveerd. Nog steeds is een groot deel van de processtukken wat argumentatietechniek of feitenweergave betreft van een armzalig niveau. De verklaring hiervoor is vermoedelijk dat het maken van een goed processtuk erg moeilijk is. Te weinig advocaten slagen daarin. Pleidooien? Doodsaaie, vervelende, voorgelezen, extra, maar overbodige processtukken. Feitenweergaven? Slordig, warrig en niet compleet. Procesrecht wordt gebruikt om te verwarren in plaats van te ontwarren. Grafische of digitale ondersteuning van mondelinge behandelingen wordt, anders dan bij sommige arbitrages, nauwelijks in de civiele rechtszaal toegepast.

Een beamer meenemen om met wat beelden goed uit te leggen hoe de feitelijke situatie is? Feitenoverzichten, chronologie-charts, schema's en organogrammen op voorhand beschikbaar maken? Ordening van de juridische issues en beperking van het debat tot waar het in de zaak werkelijk om draait? Ik zie het niet, of te weinig. En de ambitie is er vaak ook niet.

De balie kan dit niet laten liggen, wil er structureel sprake kunnen blijven van behoud van procespraktijk en procesmonopolie. Het procesmonopolie heeft heel veel ordenende zin, beschermt onze samenleving tegen onnuttig procesgeweld, maar slechts voorzover de balie werkelijk als geen ander deskundig is in het procederen. Die deskundigheid vind ik de laatste jaren eerder af- dan toegenomen.

Tentamen gedaan!

Niet iedereen heeft de kwaliteitsgroei bij kunnen benen. De grote groei van de balie heeft ook een grotere groep domoren in de balie opgeleverd. Het jaarlijks verplicht volgen van twee dagen onderwijs kan dit niet tegengaan. Hardere kwaliteitsmaatregelen zijn nodig om die onderkant van de advocatuur te saneren naar hetzij een hogere kwaliteit, hetzij vertrek uit de balie.

Wil de kwaliteit van de Nederlandse advocaat op peil blijven, dan zal meer moeten worden opgeleid en getentamineerd. Meer gevisiteerd en gecontroleerd. Eenmaal per jaar praten over hoe het gaat in de praktijk, is te vrijblijvend. De dossierkast moet open, dossiers moeten worden ontsloten, willen we naar vakmatig onderlegde kritiek op praktijkvoering. Slechts met die kritiek is een verbetering van de praktijkvoering te verwachten. Alleen met continu onderwijs, testen én examens hou je iedereen scherp.

Kan de generalist nog? Als kan worden vastgesteld dat specialisatie, schaalvergroting en internationalisering hebben geleid tot een opwaartse beweging van kwaliteit en deskundigheid van een aanzienlijk deel van de balie, dan zou het tegenovergestelde ook waar kunnen zijn.

Ik betwijfel zeer of een generalist – bijzonder talent uitgezonderd – zich nog langer kan handhaven, al gaat het me aan het hart dat te moeten uitspreken. De generalist is de oude zieke bruine beer van het woud. Sympathiek, aaibaar en altijd hongerig. Maar hij kan eigenlijk niet meer. Er is te veel recht, er wordt te veel

De generalist is de oude zieke bruine beer van het woud

geschreven, er is te veel om bij te houden. Hij legt het gewoon af tegen de specialist.

Beroepseer

Is onze beroepseer veranderd? Gedevalueerd door de toename van onze beroepsgroep, veranderd door de verschuiving van masculiene dominantie naar sekse-neutrale toestroom, door de komst van de Amerikanen en de Engelsen? Verdraagt hoge productienormering en de commerciële 'bikkel'cultuur van de topsport advocatuur zich met onze moraal? Is ons eergevoel verminderd met het ontstaan van meer bedrijfsmatige organisatie van de praktijkvoering?

De advocaten die ik spreek en zie zijn zonder uitzondering trots op hun antieke beroep en hun kantoren, dragen dat uit en koesteren het. Zijn in essentie nog klassiek werkende advocaten. Inhoudelijk gedreven.

Geen van de grotere kantoren heeft zich verpopt tot adviesfabriek. Een bedrijfsmatige organisatie van de kantoren betekent in de praktijk zeker nog geen louter economisch geïnspireerde praktijkvoering.

Het juridische product als commodity is buiten onze beroepsgroep geraakt en gebleven. Prima. Van bedrijfsmatige zaaksbehandeling is, goddank, nog geen sprake. Het eerste advocatenuitzendbureau zal een roemloos bestaan leiden. Advocaten besteden tijd aan hun zaak naargelang die zaak dat vergt, en laten zich niet door bedrijfsmatige prikkels in de war brengen. Redeneringen die efficiënt werken, kostenverlaging en bedrijfsmatig produceren prediken zijn vals. Advocatuur is geen commodity. Zodra dat het wel is, behoort een andere beroepsgroep de zaken over te nemen. En is het geen advocatuur meer.

Moeten we ons schamen om de grote inkomens hier en daar in de advocatuur? Ik vind van niet. Ik schaam me ook niet wanneer een advocaat hetzelfde inkomen heeft als een loodgieter. Ook dan heb ik respect voor goede, zij het laag betaalde, praktijkvoering.

Wel moeten we ophouden te denken dat we die hoge inkomens ook echt verdienen, omdat we zo'n ongelofelijk bijzonder kunstje doen of zo enorm hard werken. Dat doen we niet. Een wethouder werkt vaak twee keer zo hard en een huisarts ook. Onze praktijkrendementen zijn het resultaat van het toeval van de schaarste van beschikbaarheid van specifiek talent en het toeval van de segmenteneconomie waarin prijzen niet enkelvoudig bepaald worden, maar in de con-

text van een transactie of een geschil. Mensen – Nederlanders althans – vinden hoge inkomens schandelijk, maar dat heeft met de advocatuur niets te maken. Mensen vinden lage inkomens ook schandelijk en dat heeft evenmin met de advocatuur te maken.

Ongeacht hoeveel we rekenen, worden wij te duur bevonden. Dat zit 'm, denk ik, in het feit dat vrijwel iedereen voelt dat recht en rechtvaardigheid als het ware door de natuur gegeven is, vanzelfsprekend is, iets wat er nu eenmaal is in plaats van iets wat bevochten moet worden. Waarom er dan voor betalen? Je betaalt toch ook niet voor de zonsopgang of de merel die zingt in de schemering? Recht is strijd. Oorlogvoeren kost al sinds de Oudheid geld, maar lang niet iedereen is zich daarvan voldoende bewust. En wij maar declareren onder dit cognitieve misverstand.

De oppassers

De acht leden van de Commissie Advocatuur zijn – ze waren het zich bij aanvaarding van hun taak vast nog niet bewust – de oppassers van onze dieren tuin. Wat een job. De tijgers brullen om meer en buitenlands vlees. De ratten moeten de dieren tuin uit, anders verpesten ze het voor iedereen. De zilverrug trekt weer alle aandacht met zijn imposante billen. De bavianen stelen alle appeltjes uit de gracht, en de hyena's lachen zich rot. De giraffen kijken arrogant neer op de rest. Ieder dier zijn dingetje, zijn eigen dieetje.

Verzin daarvoor maar eens een algemeen verzorgingsprotocol, dat de dieren gezond en actief houdt. Want dat is toch het doel van de hele operatie? Een gezonde en actieve balie? Arme commissie.

Wat er ook uit komt: ik ben trots op ons. Er gaat wel eens wat mis, de verleidingen zijn groot, het is en blijft een gevaarlijk beroep. Maar de kern is gezond.

Probeer maar niet te veel op elkaar te lijken. Dat lukt toch niet, maar hou wel je kernwaarden hoog. Maak je niet druk om de globalisering van ons beroep. Is niet tegen te houden. Wees niet bang voor Chinees en Amerikaan, die komen heus, maar hou je wel aan je kernwaarden. Vaste prijs en percentages, ze zullen er wel komen, we hebben de schijn tegen met 'uurtje-factuur', maar hou je kernwaarden hoog. Maak je niet druk om regeltjes of gedweep met marktwerking. We concurreren echt meer dan genoeg. Weersta je belangrijke cliënt, maar zorg heel goed voor hem. Wees nieuwsgierig en geleerd. En vooral trots en eerlijk. ■

**En wij maar
declareren
onder dit
cognitieve
misverstand**